
Erken Kayan Yıldız Erol Güngör

Salich TZAMPAZ*

BeŒir Ayvazoğlu, 2022, *Erken Kayan Yıldız Erol Güngör*, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, 1. Baskı, s. 216, İstanbul-ISBN 9789757522423

Hem edebiyat üzerine yazan hem de kendisi edebi eser üreten bir Œahsiyet olarak BeŒir Ayvazoğlu günümüze kadar bu iki alanda adından söz ettirecek eserler kaleme almıŒtır. Erol Güngör biyografisinden önce ise Türk tarihinde birçok önemli müellifin biyografisini yazmıŒ ve bu özelliğiyle tanınır hale gelmiŒtir. Bu biyografilerin birkaçını Tarık Buđra, Mehmet Genç, Ahmet HaŒim, Yahya Kemal, Peyami Safa, Tevfik Fikret gibi önemli simalar teŒkil etmektedir. Yazdığı önemli ve takdir gören biyografilerden sonra Ayvazoğlu'na bir de Erol Güngör zerine bir biyografi yazması teklif edilmiŒ ancak ilk baŒta müteredit davranmıŒtır. Bu tereddüdün sebebi Erol Güngör'n tıpkı eserlerinde olduğu gibi yaŒamında da bir sadeliğin hkim olmasıdır. Dolayısıyla, kronolojik bilgiler dıŒında Erol Güngör'n biyografisini doldurmak biraz zor olacaktı. Ancak Ayvazoğlu biyografiyi, Erol Güngör'n yaŒadıđı dönemki Türkiye'yle birlikte iŒlemeye karar verir (2022: 11). Zannediyorum, insan ister istemez bu tercihe srklenecekti çünkü Erol Güngör' Erol Güngör yapan en önemli saiklerden bir tanesi de yaŒadıđı dönemki Türkiye ve o Türkiye'yi tahlil etme biçimidir.

Erken Kayan Yıldız Erol Güngör adıyla yayınlanan ve 215 sayfadan oluŒan eser; SunuŒ, nsz, Kronoloji, Sonsöz, Ekler, Bibliyografya ve Dizin bölümleri dıŒında toplam 30 bölümü iktiva etmektedir. Kitapta her Œeyden önce dikkat çeken, eserin Cumhuriyet'in yüzüncü yılı anısına yazılmıŒ olduğudur. Biyografinin anlatıldığı esnada oluŒturulma-

---

* Doktorant, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, scanbaz97@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8106-3606

ya çalışılan çerçevenin de dönemin Türkiye'si olduğu görüldüğünde böyle bir biyografinin Cumhuriyet'in yüzüncü yılı anısına yazılmış olmasının sadece bir tesadüf değil büyük ihtimalle hafızalarda oluşmuş olan Erol Güngör profilinin Türkiye ile özdeşleşmesinden dolayı -bilinçli veya bilinç dışı bir tercihin sonucu olarak- ortaya çıktığı anlaşılacaktır. Kronoloji kısmı Erol Güngör'ün doğumuyla başlayarak vefatına kadar değil kendisini ilgilendiren meselelerin sonuncusunun vuku bulduğu zamana kadar bir tarih aralığını içermektedir, ki vefat yılı olan 1983'ten sonra yalnızca dostu Mehmet Genç'in 2021'deki vefatı yer almıştır.

Kitabı tanıtmaya devam ederken ilk olarak, ilk bölümün çarpıcılığına dikkat etmek gerekir. Yazar kitap bölümlerini kronolojik olarak kurgulamış olsa da ilk bölüm olan Muhteşem Bir Cenaze Töreni başlığı okuyucuyu, Erol Güngör'ün önemine cenazesi üzerinden vakıf olmaya götürür. Cenazesine karşı verilen "büyük kayıp" gibi tepkilerin yanı sıra, hayatının her döneminde solcuları büyük eleştirilere tabi tutsa da cenazesine solcu öğrencilerin bile katılması gibi hadiseleri okuyarak kitaba başlamak okuyucuda dikkati arttıracaktır.

Ayvazoğlu, Erol Güngör'ün üzerinde Tanrıdağı kadar Hira Dağı'nın da esintileri olduğunu (2022: 46) beyan ederek Erol Güngör'ün düşüncesinin sınırlarını ifade etmiştir. Bu anlamda Erol Güngör hayatının bir bölümünde Marmara Kiraathanesi'nde vakit geçirir ancak burada siyasi sohbetlerden çok teori üzerine yapılan sohbetlere rağbet gösterir. Kurtuluş Kayalı'ya göre Erol Güngör'ün teoriyi bu derece önemsemiş olması, onu dönemin sosyal bilimcileri arasında ayırmasına vesile olmuştur (Kayalı, 2022: 112). Bu durumun aslında Erol Güngör'ün, bilim adamının siyasetçiden ayrılması gerektiği şeklindeki görüşlerinin temeli olduğu da söylenebilir. Daha sonra Erol Güngör Üniversite okumak için Hukuk Fakültesi'ne kaydolacaktır ancak Fethi Gemuhluoğlu onun Hukuk Fakültesi'nde heba olacağını düşünerek Mümtaz Turhan'a yönlendirir. Erol Güngör'ün hayatındaki bir diğer önemli unsurlardan bir tanesi de Mehmet Genç'in arkadaşı olmasıdır. Mehmet Genç dostu Erol Güngör'le aralarındaki dostluk üzerine vefatına kadar her fırsatta bahseden biriydi. Böyle bir dostluğun kaynağına baktığında ise birbirlerini entelektüel anlamda besleyen bir süreç içerisinde olmuş oldukları görülür. Bu kapsamda birbirleriyle sürekli kitap alışverişi yapar, okudukları kitapları birbirlerine anlatırlardı. Hatta bir yerden sonra sadece kendilerinin anladığı bir sembol sistemi bile geliştirmişlerdir. Erol Güngör vefat ettiğinde ise böyle bir arkadaşını kaybeden Mehmet Genç "zihnimin yarısını kaybettim" demiştir. Zihninin yarısını kaybetmiştir çünkü ikisi birlikte bir zihni paylaşıyor gibiydi.

İlk eseri Türkiye’de Misyoner Faaliyetleri’ne gelindiğinde Marmara Kıraathanesi’nde siyasî konuşmalardan ziyade teorik konuşmalara ilgi göstermesinin etkileri burada da görülüyor. Zira kaba bir bakışla misyoner faaliyetleri incelenirken Müslümanlık ve Hıristiyanlığa gereğinden fazla yoğunlaşıldığını hemen fark etmiştir. Kendisine göre daha doğru bir düşünme metoduyla kültürel yayılmaya odaklanılması gerektiğini belirtmiştir.

Erol Güngör’ün hayatı için önemli sayılabilecek bir diğer önemli durum da dostu Mehmet Genç aracılığıyla Sezai Karakoç’la tanışmış olmasıdır. Bu tanışmadan sonra Erol Güngör Diriliş’te tercüme ve telif eserler yazmıştır. Bu aşamada varoluşçuluğa yoğunlaşmaya başlayan Erol Güngör Marksistleri, kendi teorileriyle çelişkili bir bircimde varoluşçuluğu sorgusuz sualsiz kabul ettikleri için eleştirir. Marksistleri eleştirdiği bir diğer nokta da pornografik edebiyat olmuştur. Ona göre pornografik edebiyat gerçek edebiyat olarak görülemez. Pornografik edebiyat, Marksistlerin bir oyunudur, nitekim Marksist edebiyat da bundan iyi değildir ona göre. Bu süreçte Erol Güngör yapılan kötü tercümeleri de sert bir dille eleştirerek bu dönemde bizatihi kendisi de tercüme eserler yayınlamıştır.

Erol Güngör her ne kadar yerli bir şahsiyet olarak karşımıza çıksa da Colorado yılları, Türkiye’deki gerginlik ortamından bıktığını gösterircesine onu fevkalade mutlu kılmış, Türkiye’ye geldiğinde de Colorado’yu özlediğini her zaman beyan etmiştir. Kendisi Colorado’da aynı zamanda İstanbul’dan arkadaşı Doğan Cüceloğlu’yla da karşılaşmış, onunla dört sene boyunca aynı odayı paylaşmıştır. Kitapta yer almasa da Merhum Doğan Cüceloğlu’nun Erol Güngör için sarfettiği sözleri aktarmak, aralarındaki dostluğun mahiyetini anlamak için faydalı olacaktır. Doğan Cüceloğlu’nun aktardığına göre 6 yıl aynı odayı paylaşmış olsalar da hiçbir zaman samimi iki arkadaş olamamışlardır. Kendisini ona karşı yetersiz görüyor, hatta Mümtaz Turhan’ın Erol Güngör Doğan Cüceloğlu’ndan fazlasıyla daha yetkin bir öğrenci olmasına rağmen neden her ikisine de eşit davrandığını sorguladığını ifade ediyor (2022: 65-66). Ama bütün bu mesafeye rağmen Colorado’da aynı odayı paylaşmak Erol Güngör’ü sevindirmiştir.

Erol Güngör’ün en önemli kitaplarından Türk Kültürü ve Milliyetçilik eserindeki makaleleri Töre dergisinde yazılmıştır. Bu yazılarında Ziya Gökalp’ı; Osmanlı’ya ilişkin haktan kopuk olma, Fars Şiiri ile Bizans Musikisi’nin taklit edilmesi gibi ithamlarına karşı eleştirir. Kültür-medeniyet ayrımı konusunda ise eğer bu mümkünse “bizim kültürümüze onun Doğu medeniyeti dediği şey niçin aşılammıştır?

Osmanlılar buna girerken Türk halkı neden uzak kalmıştır?” (2022: 129-130) şeklinde sorarak eleştiride bulunur. Güngör aynı zamanda Osmanlı’da aydın ve halkın birlikte mütecanis olduğunu da ifade eder. Erol Güngör görüldüğü gibi Gökalp’ı yoğun eleştirilere tabi tutmuştur ancak bu eleştirilerin Gökalp’ı küçük düşürme değil daha iyi anlama işlevi gördüğünü de ifade etmiştir.

Erol Güngör’ün yazarlık sahasındaki bir diğer adresi yeni canlandırılan Orta Doğu Gazetesi olmuştur. Erol Güngör orada Cemil Meriç’le birlikte yazarlık yapacaktır. Güngör burada Hilmi Ziya Ülken’i methe-den yazılar yazarken, onu daha önce fikri anlamda etkisiz olduğu için eleştiren Cemil Meriç Erol Güngör’ün bu tutumunu şiddetle eleştirir. Erol Güngör’ün Ülken için kullandığı “hasbî düşünce” yakıştırmasına karşı Cemil Meriç, bunun “sanat için sanat” gibi insanları oyalayan bir fikir olduğunu ve hasbî düşünce öldüyse üzülme yerine sevinmek gerektiğini çarpıcı bir biçimde yazar. Ancak Erol Güngör tüm bu söz- lere karşı suskun kalmıştır.

Erol Güngör’ün hayatının son dönemlerinde eserlerinde sürekli dile getirdiği üniversite sorununa çözüm üretmek ve hayalindeki üniversite- yi kurmayı mümkün kılacak bir fırsat bularak kendisine sunulan rektörlük teklifini kabul etmişti. Onun namaz kıldığını görenler “Rektörler de namaz kılıyormuş” sözlerini zikretmeye başlamış, ne var ki, çok geç- meden Erol Güngör herkese “yazık!” dedirtecek bir biçimde genç yaşta vefat eder. Erol Güngör’ün vefatı kitapta “Rektör’ün Ölümü” başlığı altında sunulmuş. Onun bir rektör olarak vefat etmesi, şüphesiz önem arz eden bir durumdu ancak “Rektör’ün Ölümü” başlığı biraz da “Erol Güngör’ün Ölümü”nü geride bırakmış gibi duruyor. Dolayısıyla bu konuda Erol Güngör’ün vefatının rektörlük kısmının dışında, ayrıyeten ele alınmış olmasının daha uygun olacağı kanaatindeyim.

Bir biyografi olması hasebiyle eserin içeriğine ilişkin çok fazla yorumda bulunmak mümkün olmasa da ilk başta da belirttiğim gibi baş- langıçta Erol Güngör’ün vefatından duyulan acıyla başlanmış olması, Erol Güngör’ü hiç tanımayan bir okuyucuya bile şahsiyetinin önemi hakkında çok şey söyleyecektir. Bugün daha çok Türk düşünce tarihiyle ilgilenenler ve bazı sosyoloji bölümleri dışında Erol Güngör’ün eserle- rinin okutulduğuna şahit olamıyoruz. Ne var ki, Beşir Ayvazoğlu’nun biyografisi okunduğunda tesadüf olarak değerlendirilemeyecek bir bi- çimde Erol Güngör’ün çevresi tarafından çok derin ilgi gördüğü anla- şılıyor. Onun, Türkiye adına çok farklı bir entelektüel şahsiyete sahip olduğu görülüyor. Amman ve Hira (2017: 5-6) Cemil Meriç’in “Kaçış- lar ülkesi” yakıştırması üzerinden Erol Güngör’ü “kaçışlar ülkesi’nin

kaçkın olmayan evlâdı” olarak tanımlar. Erol Güngör kaçkın değildir  nk  İnkılap ının Batı’ya, solcunun Kuzey’e, İ s mcinin Arap’a, Türkünün Turan’a ka tđđı gibi bir yere ka mamı , olması gereken yerde kalmış; Bu  lke’de. Erol Güngör bunlarla birlikte Tayfun Amman’ın form lle tirmesine göre be  defodan münezzehtir. Bu be  defo tarih, kültür, dil, din ve devlet kırılmalarının sonucunda meydana gelen defolar olup Türkiye’nin modernle tirilmesi sürecinde yeniyi benimserken travmatik bir zihniyetle kendinden olanı reddetmek hatta buna düşman olmak biçiminde zuhur etmiştir. Bu kırılmaların sonucunda Türkiye’de entelektüel kimliği taşıyan insanlar elini taşın altına koymaktansa bir yerlere ka mı tır, bir tek Erol Güngör nadir bir entelektüel kişilik olarak cephede kalmaya devam etmiştir: “ ağda lıksa, kelimenin müspet tedaileriyile  aęda , yerlilikse, yine kelimenin müspet tedaileriyile yerlidir” (Amman ve Hira, 2017: 6). Görüşlerine katılmak veya katılmamak gibi bir tartışmayı hiç a maya bile gerek duymadan söylemek gerekir ki, Bu  lke’nin kaçkın olmayan evlâdı Erol Güngör’ n yeterince değerinin bilinmediği Bu  lke’de bugün tekrar ayağı sağlam bir Őekilde Bu  lke’ye basan Erol Güngör’ n fikirlerine ihtiyaç duyuyoruz. Nitekim, bir biyografi olarak bu eser her Őeyiyile birlikte Erol Güngör’ n hakkını teslim etmeye vesile olacak tarzda yazılmış bir kitap olarak karşımıza  kmaktadır.

Kaynakça

- Amman, M., & Hira, İ. (2017). Yolların Kav ağında Duran Bir Sosyal Bilimci: Erol Güngör ve Din Sosyolojine Katkıları. *İslami İlimler Dergisi*, 12(1), s. 139-162.
- Cüceloğlu, D. (2022). Erol Güngör’  Anarken... M. K. Őan (D .) içinde, *Bu  lke’nin Meselelerine Dair Bir Erol Güngör Kitabı* (s. 65-70). İstanbul: Tezkire Yayıncılık.
- Kayalı, K. (2022). Dönemin Őartlarının Düşüncelerini Bütünüyle Őekillendiremedięi Bir Entelektüel: Erol Güngör. M. K. Őan (D .) içinde, *Bu  lke’nin Meselelerine Dair Bir Erol Güngör Kitabı* (s. 111-134). İstanbul: Tezkire Yayıncılık.